

KOMPARATIVNA ANALIZA INDEKSA PLAĆANJA POREZA I FINANSIJSKE TAJNOSTI

Svetlana Ignjatijević², Goran Buturac³

Sažetak

Predmet istraživanja u radu je analiza indeksa plaćanja poreza i finansijske tajnosti u svetu, zemljama okruženja i Srbiji, sa ciljem da se steknu novasaznanja o prednostima i nedostacima poreske prakse u svetu. Istraživanjem su obuhvaćene kako razvijene, tako i zemlje u razvoju, napredak koji su ostvarile, kao i rangiranje na svetskoj listi. U radu je prikazano kako su poreski sistemi određenih zemalja organizovani, koje procedure se poštuju prilikom plaćanja različitih poreza i koje države imaju obeležja poreskih rajeva. Rezultati istraživanja ukazuju da je u zemljama Južne Amerike potrebno najviše vremena za popunjavanje prijave, pripremanje dokumentacije i plaćanje poreza. Poreski sistemi najbolje funkcionišu u razvijenim zemljama. Zbog veoma visokih poreskih stopa i komplikovane procedure plaćanja poreza, dolazi do nastanka poreskih rajeva. Konačno, na osnovu sprovedenog istraživanja, u radu se ukazuje na neophodnost promena u poreskim sistemima širom sveta, i primene novih tehnika i tehnologija u njihovom funkcionisanju.

Ključne reči: plaćanje poreza, poreski rajevi, finansijska tajnost

Uvod

Poreze je od najranijih dana bio najznačajniji oblik javnih prihoda. Kako Raičević (2005) navodi “porez predstavlja instrument javnih prihoda kojim država, od subjekata pod njenom poreskom vlašću prinudno uzima novčana sredstva, u svrhu pokrivanja svojih finansijskih potreba i postizanja drugih, prvenstveno ekonomskih i socijalnih ciljeva.” (str. 99). Država naplatom poreza, koja čine dve trećine do tri četvrtine ukupne sume sredstava, obezbeđuje finansiranje javnih dobara (Đorđević, Ignjatijević, 2013,

² Ignjatijević Svetlana, Vanredni profesor, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Cvećarska 2, 21000 Novi Sad, e mail: svetlana.ignjatijevic@gmail.com

³ Buturac Goran, Viši naučni saradnik, Ekonomski institut, Zagreb, Trg J.F.Kenedi 7, 10000 Zagreb, E-mail: gbuturac@eizg.hr

str. 124). Jedna od ključnih karakteristika poreza jeste da se prikupljaju u “opštem interesu”. (Raičević, 2005, str. 101) i zavisi od kulturnih, socijalnih, političkih, ekonomskih i istorijskih faktora zavisi i kako će se finansirati javni rashodi u nekoj državi. Kada govorimo o ciljevima i principima oporezivanja, važno je da istaknemo da je u starom i srednjem veku, dominirao fiskalni cilj, a danas su sve prisutniji vanfiskalni ciljevi oporezivanja uz poreska načela kako bi obezbedilo sprovođenje fiskalnih, ekonomskih i socijalnih ciljeva oporezivanja (Đorđević, Ignjatijević, 2013, str. 135). Važno je da istaknemo da porez treba da je izdašan radi pokrića rashoda jedne države. S druge strane, elastičnost poreza znači da se porezi mogu povećavati i smanjivati, gde se efekat poreza manifestuju na rastu i padu nacionalnog dohotka. Obaveza plaćanja poreza važi za svako lice, što čini princip opštosti poreza (Raičević, Ignjatijević & Milojević, 2017). U daljem radu je predstavljeno nekoliko vrsta poreza, od kojih su najčešći porez na dohodak fizičkih lica i porez na dobit preduzeća. Postoje razni sistemi oporezivanja, od stava da se treba oporezovati svaki prihod fizičkih lica proporcionalnim stopama, preko onog da treba postojati samo jedna vrsta poreza na dohodak, pa do mešovitog načina oporezivanja. (Đorđević, Ignjatijević, 2013, str. 190). Porez na dobit preduzeća tj. korporacija ima dva sistema, klasični i sistem poreske integracije. “U klasičnom sistemu oporezivanja dobiti preduzeća, nije ostvarena integracija (veza) sa oporezivanjem dohotka građana, pa se dividende (kao deo raspodeljene dobiti) dvostruko, u punom iznosu, oporezuju: jednom, kao deo dobiti korporacije, porezom na dobit korporacije, i drugi put, kada se nađu u rukama akcionara (prihod od kapitala), porezom na dohodak građana. Neraspoređeni deo dobiti korporacije se oporezuje samo porezom na dobit preduzeća.

Pojam poreskog raja i zemlje poreski rajevi

Poreska evazija ili izbegavanje plaćanja poreza predstavljaju meru i/ili radnju preuzetu od strane poreskog obveznika u cilju smanjenja visine obaveze plaćanja poreza ili njegovo izbegavanje u potpunosti (Đorđević, Ignjatijević, 2013). Zakonita evazija poreza obuhvata postupke poreskog dužnika kojima izbegava plaćanje poreza pri čemu ne pribegava povredi pozitivnih zakonskih propisa. Nezakonita poreska evazija obuhvata postupke poreskog dužnika koji su usmereni na izbegavanje plaćanja poreza kojim se krši zakon, čini prekršaj ili krivično delo kako bi visinu poreske obaveze smanjio ili u potpunosti izbegao i to kao: defraudacija – vezana za čin utaje neposrednih poreza i kontrabanda – u slučaju utaje posrednih poreza. Poslovne mogućnosti koje su dostupne u drugim

državama, koje se ne mogu koristiti u sopstvenoj zemlji, a vezane su za izbegavanje plaćanja poreza mogu se definisati kao offshore. U poslovnom smislu, ova aktivnost se odvija uz pomoć banaka, transakcija i kompanija u drugim državama. Na koji način i u kojoj visini će preduzetnik smanjiti porez zavisi od države iz koje potiče preduzetnik ili stvarni vlasnik ofšor kompanije. Kao primer, kineska roba se ne mora uvesti direktno iz Kine u državu da bi se prodala krajnjim kupcima, što predstavlja model smanjenja poreza korišćenjem ofšor kompanije. Roba se može direktno prodati kupcima, slati neposredno od dobavljača u ime ofšor kompanije. Tako se štede troškovi transporta, carina, PDV po uvozu robe i troškovi isporuke, a moguće i porez na dobit.)

Prema Fijat (2013) ofšor (offshore) je zakonska enklava koja se razlikuje od onšor (onshore) zemlje, u kojoj su definisane aktivnosti u kojima država bira da izuzme neke ili sve svoje regulative ili takse. Potencijalno sumnjive transakcije je moguće izvršiti kod ofšor država, a posebno kod nenadgledanih i slabo nadgledanih banaka na sledećim lokacijama: Kukova ostrva, Dominikanska Republika, Maršalska ostrva, Nauru, Niue, Sveti Vinsent i Grenadin, Palai i Vanuatu. Masciandaro(1998) navodi, kriterijume koji čine finansijske centre atraktivnim za pranje novca: visoki BDP, zakon o bankarskoj tajni, stav vlade prema pranju novca, članstvo u Svetskoj organizaciji za međubankarsku finansijsku telekomunikaciju, odsustvo konfliktnih situacija (gerilskih ratova) i odsustvo korupcije. Države se opredeljuju da postanu poreski raj zbog želje da obezbede sredstava za sopstveni razvoj. Pod uslovom da osnuju stalnu poslovnu jedinicu ili kompaniju u zemlji domaćinu, ofšor zemlje nude niže poreske stope i obavezu zapošljavanja lokalnog stanovništva. Ipak, ofšor zone nanose štetu globalnoj ekonomiji i nakon samita političkih i ekonomskih lidera sveta (2009) uvode se nova pravila za ofšor zemlje. Sačinjene su crne i sive liste, u kojima su evidentirane države koje ne sarađuju u borbi protiv izbegavanja plaćanja poreza, a kontrola je poverena Organizaciji za ekonomsku saradnju. Postignut je dogovor o transparentnosti podataka: identitet vlasnika firme, fondova i fondacija.

Indeks plaćanja poreza

Zbog velike važnosti poreza za ekonomiju jedne zemlje, ali i izgradnje naprednog društva neophodno je formulisati dobru poresku politiku. Znači neophodno je uspostaviti ravnotežu između rasta dohotka i sigurnosti da poreske stope ne ugroze poreski sistem ili ugroze poslovnu aktivnost (Milojević, Ignjatijević & Đorđević, 2017). Ovo balansiranje je naglašeno

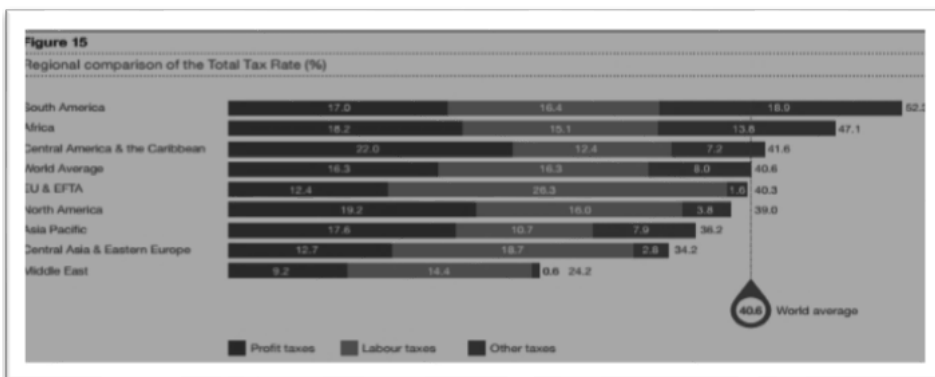
u periodima ekonomske krize. Upravo zbog potrebe da se obuhvate podaci poreskih sistema širom sveta i olakša poređenje, stimuliše saradnja između kompanija, vlada, građana i širokog spektra drugih stejkholdera, obuhvatajući poresku politiku i njihov ekonomski uticaj, kreiran je Indeks plaćanja poreza ili „Paying taxes“. Znači Indeks plaćanja poreza je dizajniran da meri “lakoću plaćanja poreza”, podaci obuhvataju period od 2004. godine i pružaju korisne informacije o formiranju poreskih sistema u turbulentnom periodu za svetsku ekonomiju. U politici privlačenja investicija nije bitna samo poreska stopa, već i način na koji poreski sistem utiče na posao (vremenski i troškovno). Indeks plaćanja poreza obuhvata podatke o porezima, iz perspektive strane kompanija, i prikazuje sve poreze i doprinose koje jedno standardizovano srednje preduzeće plaća. Indeks plaćanja poreza, dakle analizira sve poreze, uključujući porez na dobit, na zarade i obavezne doprinose, indirektno poreze i neka mala plaćanja kao što su opštinski porezi i sl. Indeks plaćanja poreza se bazira i na učestalosti i metodi popunjavanja i plaćanja, kao i vremenu koje je potrebno za bavljenje zakonom o porezu, vremenu za podnošenje dokumentacije za prijavu poreza, procesu povrata PDV-a, i vremenu ispravljanja malih grešaka u prijavi poreza na profit, ukoliko je moguće. Komponente indeksa plaćanja poreza su: indeks plaćanja, vreme plaćanja, ukupna stopa i post filing efekat (od 2017. godine).

Indeks plaćanja: prikazuje ukupan broj poreza i doprinosa, metod plaćanja, frekvenciju popunjavanja. Broj poreza obuhvata i one poreze koji su elektronski pripremljeni i plaćeni. Vreme plaćanja: prikazano je koliko je sati godišnje potrebno za plaćanje poreza. Meri se vreme koje je potrebno za pripremu, popunjavanje i plaćanje većine glavnih poreza i doprinosa: porez na profit, PDV, porez na dohodak (na rad), uključujući i porez na potrošnju, socijalna davanja i na lični dohodak. Ukupna stopa: meri sumu poreza i doprinosa koji su plaćeni. Izveštaj za 2017.godinu obuhvata podatke za kalendarsku 2015.godinu. Porezi koji su uključeni u izračunavanje indeksa plaćanja poreza su: porez na profit, socijalne doprinose i poreze na rad plaćene od strane poslodavca, porez na imovinu, porez na obrt i druge poreze (kao što su opštinske takse, porez na pokretnu imovinu, kao što su automobili, akcize na gorivo itd.). Post-filing index – se bazirana na četiri komponente: vreme potrebno za bavljenje povratom PDV-a, vreme za povrat, vreme za ispravku grešaka u dokumentaciji i vreme za reviziju, ukoliko je potrebna. Vrednost svake komponente je pretvorena u udaljenost od gornje granice između 0 i 100. Rezultat od 100 pokazuje najefikasniji proces, a rezultat 0 najmanje efikasan proces.

U nastavku istraživanja prikazani su rezultati analize indeksa plaćanja poreza u 2013, 2015 i 2017. godini po regionima. Zemlje Centralna Azija i Istočna Evropa su se najviše reformisale. Najznačajnije je smanjeno vreme pripreme i plaćanja poreza (200 sati godišnje), i broj plaćanja (22.2). Prema podacima Evropa predstavlja region sa najefikasnijim poreskim sistemima u svetu. Najveći broj plaćanja je zabeležen u Africi (37.0), a najniži u Severnoj Americi (8.3), praćeno zemljama EU i EFTA (12.8). Vreme bavljenjem porezima ostaje najduže u Južnoj Americi (619 sati godišnje), a najkraće vreme je zabeleženo na Bliskom Istoku (158 sati godišnje). Kompanije u Ujedinjenim Arapskim Emiratima su najefikasnije, odnosno u bavljenju porezima potrebno je samo četiri plaćanja godišnje, i za to je potrebno 12 sati. Južna Afrika je region sa najtežim uslovima plaćanja (komplikovani poreski sistemi, različiti načini vladavine, poreskih nadležnosti i sl.). Razvijene ekonomije Evrope i Severne Amerike prema indeksu plaćanja poreza imaju najefikasnije poreske sisteme. Azijski deo Pacifika ima ukupnu stopu poreza – koja je ispod svetskog proseka, i nastavlja da pada. Tokom 2015.godine, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) su predložile izmene u međunarodnim poreskim sistemima, kako bi ih modernizovale i rešile problem izbegavanje plaćanja poreza i tzv. poreskih rajeva.

Prema podacima za 2017.godinu, Afrika ostaje region sa problemima plaćanja poreza (visoki ukupni porezi i vreme prijave i plaćanja poreza). Azijski deo Pacifika i dalje ima visok indeks plaćanja poreza uz probleme „post filing“. U Centralnoj Americi i Karibima, ukupna stopa i broj plaćanja su smanjeni, uz promene stope poreza na profit i upotrebu elektronskog sistema plaćanja. Centralna Azija i Istočna Evropa se i dalje dobro kotiraju. U poređenju sa ostalim oblastima, ovaj region je zabeležio najveći rast u broju plaćanja u poslednjih godinu dana, zahvaljujući uvođenju elektronskog sistema i ukidanju nekih poreza.

Bliski Istok nastavlja da bude najlakši region za plaćanje poreza, sa najnižom ukupnom stopom i potrebnim vremenom od 157 sati godišnje, dok se po procesu povrata poreza ova oblast najlošije rangira na svestkoj listi. Južna Amerika – region pokazuje najduže vreme potrebno za pripremu i plaćanja, čak 564 sati godišnje. Ovo vreme je opalo kao rezultat uvođenja elektronskog sistema širom regiona, i to je uticalo da i indikator plaćanja bude ispod globalnog proseka. Južna Amerika ima najmanje efikasne procese povrata poreza u svim oblastima, pre svega zbog toga što povrat PDV-a nije dostupan u posmatranoj kompaniji.

Slika 1. Uporedni prikaz po regionima za ukupni pokazatelj (u %)

Izvor: Indeks plaćanja poreza prema podacima za 2017. godinu

Na slici su prikazani indeksi plaćanja poreza po regionima i to: porez na profit, porez na dohodak i poslednji deo su ostale vrste poreza. Možemo zaključiti da porez na profit obuhvata najveći deo ukupnog poreza u Centralnoj Americi i Karibima, dok je najmanje zastupljen na Bliskom Istoku. Ostale vrste poreza su najviše zastupljene u Južnoj Americi, dok porez na profit i dohodak imaju približno isto učešće (17% i 16.4%). Porez na dohodak je najveći deo ukupnog profita u Evropskoj uniji, čak 26.3%.

U tabelama u nastavku su prikazane zemlje prema Indeksu plaćanja poreza u 2013, 2015. i 2017. godini. Zaključujemo da Ujedinjeni Arapski Emirati (12 sati i 4 plaćanja godišnje) i Katar (41 sat i 4 plaćanja) u sve tri analizirane godine zauzimaju prvo mesto u tabeli. Struktura prvih deset zemalja se nije značajnije promenila.

Trend poreskih reformi prati region Bliskog Istoka, što se može videti na primeru poreskih zakona u Ujedinjenim Arapskim Emiratima (UAE). Sada se u UAE se ne plaća porez na profit na nivou države, ali se emirati međusobno razlikuju. U toku je uvođenje PDV-a po stopi od 5%. UAE su prilično dobro pozicionirani na Paying Taxes listi. Porezi i doprinosi iznosi 12,5% na bruto zarade, dokumentacija i plaćanje se mogu vršiti preko interneta, a potrebno je izdvojiti 12 sati godišnje za samo 4 plaćanja. U Hong Kongu je prisutan teritorijalni princip oporezivanja. Porez na profit plaća svaki privredni subjekt koji posluje u Hong Kongu, na profit koji je tamo nastao, po stopi od 16,5%, dok sistem PDV-a i poreza na usluge ne postoji. Stanovnici Hong Konga nisu u obavezi plaćanja poreza na dohodak za prihod ostvaren u inostranoj zemlji. Dodatna specifičnost je da Hong Kong nema zakon o kontroli stranih kompanija. Hong Kong je potpisao sporazum o razmeni informacija (Tax Information Exchange

Agreements – TIEAs) sa sedam zemalja: Danskom, Farskim ostrvima, Grenlandom, Islandom, Norveškom, Švedskom i Sjedinjenim Američkim Državama. Bahrein je zahvaljujući velikom naftnom bogatstvu i ubrzanom razvoju poslednjih godina postala atraktivna destinacija za investiranje. Prihodi od nafte čine najveći deo bruto domaćeg proizvoda. U Bahreinu ne postoji porez na profit, dohodak, prodaju, transfere, kapitalne dobitke, osim za kompanije u naftnom sektoru, kada je poreska stopa 46% na neto profit. Uvođenje poreza na prihod, PDV-a i na korporativni profit je još u toku. Ipak, socijalno osiguranje je obavezno za svaku osobu koja je zaposlena u Bahreinu (12% za državljane i 3% za strance). U Singapuru domaće i strane kompanije plaćaju porez na prihod ostvaren u Singapuru, po stopi od 17%. Očekuje se da će od 2020. godine biti omogućeno elektronsko prijavljivanje i plaćanje poreza. Porez na imovinu je 10%, a na PDV 7%, i za predaju dokumentacije je potrebno 30 sati godišnje. Švajcarska je pokrenula reformu poreza na dobit. Cilj poreske reforme je stabilizacija i jačanje poreske konkurentnosti Švajcarske kao poslovne lokacije, a fokus je na inovacijama i stvaranju vrednosti. Pored direktnog državnog poreza na profit, svaki kanton ima svoj sopstveni zakon i naplaćuje porez na prihod i kapital po različitim stopama, često progresivnim stopama. Poreski organi imaju pravo da proveravaju prijavu poreza i prateću dokumentaciju. Od 2013. godine Švajcarska i SAD imaju potpisan bilateralni FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) sporazum, koji omogućava poverljivost američkih privatnih računa u švajcarskim bankama (nema automatske razmene informacija). Sporazumi o automatskoj razmeni informacija su potpisani sa zemljama: Australija, Kanada, sve članice Evropske Unije, Island, Japan, Norveška, Severna Koreja, ali njihova potpuna primena se još čeka. Vreme koje je potrebno za plaćanje poreza i doprinosa u Švajcarskoj iznosi 55 sati godišnje, za 15 vrsta plaćanja poreza, dok je za povrat PDV-a potrebno 8 sati (4 elementa povrata). U Sjedinjenim Američkim Državama, domaće korporacije su u obavezi da plate porez ostvaren u inostranstvu. Prihod strane firme koja je uključena u trgovinu ili biznis u Sjedinjenim Američkim Državama, oporezovan je po standardnoj stopi na prihod SAD-a. FATCA sporazum je donet 2010.godine kako bi sprečio i onemogućio poresku evaziju od strane američkih državljana ili rezidenata..

Tabela 1. *Uporedni prikaz zemalja prema Indeksu plaćanja poreza u 2013, 2015 i 2017. godini*

Rang	2013. godina	2015. godina	2017. godina
1.	Ujedinjenji Arapski Emirati	Ujedinjenji Arapski Emirati	Ujedinjeni Arapski Emirati
2.	Katar	Katar	Katar
3.	Saudijska Arabija	Saudijska Arabija	Hong Kong
4.	Hong Kong	Hong Kong	Bahrein
5.	Singapur	Singapur	Irska
6.	Irska	Irska	Kuvajt
7.	Bahrein	Makedonija	Danska
8.	Kanada	Bahrein	Singapur
9.	Kiribati	Kanada	Makedonija
10.	Oman	Oman	Ujedinjeno Kraljevstvo

Izvor: Indeks plaćanja poreza prema podacima za 2013. 2015. i 2017. godinu

U 2013. godini, Srbija je zauzimala 149. mesto, da bi u 2015. godini pala na 165. poziciju. Međutim, prema poslednjem istraživanju, naša zemlja je popravila svoj položaj u ovoj tabeli i danas se nalazi na 78. mestu (226 sati i 33 plaćanja godišnje), što znači da je uvela i primenila određene promene u poreskom sistemu (npr. elektronsko plaćanje poreza) koje su se pozitivno odrazile na ovaj indeks. U našem regionu, najbolje se rangirala Makedonija sa 119 sati i 7 plaćanja godišnje (deveta na svetskoj listi), a koja je malo nazadovala u odnosu na 2015. godinu, kada je bila sedma. Najlošiju poziciju u regionu zauzima Bosna i Hercegovina, 133. mesto (411 sati i 34 plaćanja), iako je načinila mali napredak u odnosu na prethodno istraživanje. Najbolji napredak je ostvarila Rumunija, koja je sa 136. mesta skočila na 50. poziciju svetske liste (161 sat godišnje potrebno za plaćanje poreza i 14 plaćanja godišnje).

Tabela 2. *Uporedni prikaz zemalja prema Indeksu plaćanja poreza u 2013, 2015 i 2017. godini*

Država	2013. godina	2015. godina	2017. godina
Makedonija	24	7	9
Slovenija	63	42	24
Hrvatska	42	36	49
Rumunija	136	52	50
Crna Gora	81	98	57
Mađarska	118	88	77
Srbija	149	165	78
Bosna i Hercegovina	128	151	133

Izvor: Indeks plaćanja poreza prema podacima za 2013, 2015 i 2017. godinu

Analiza indeksa finansijske tajnosti

Indeks finansijske tajnosti (Financial Secrecy Index – FSI) je politički neutralno rangiranje zemalja, sredstvo za razumevanje globalne finansijske tajnosti, poreskih rajeve ili tajnih nadležnosti, nedozvoljenih tj. nelegalnih tokova ili tokova kapitala. Procenjuje se da je neoporezovanih ili bar u manjoj meri oporezovanih sredstava u iznosu od 21 do 32 triliona dolara. Afričke zemlje su od 1970-ih izgubile preko 1 triliona dolara odliva kapitala. Evropske zemlje kao Grčka, Italija i Portugalija su dovedene skoro do dna zbog višedecenijske evazije poreza i pljačke države preko ofšor kompanija. Problemi oko finansijske tajnosti su daleko veći od samih poreza. Kako bi se obezbedila tajnost, korumpira se i narušava tržište i investicije, beži od finansijske regulative u pronevere, podmićivanje, pranje novca, i mnoge druge malverzacije (Ignjatijević, Janjetović & Aničić, 2016). Bogate zemlje članice OECD i njihovi pratioci su glavni primaoci ili distributeri ovih novčanih transakcija, odnosno primaoci ovih sredstava postavljaju pravila igre.

Indeks finansijske tajnosti je prvi put kreiran 2009. godine, i njegovo prilagođavanje je u toku. Za izračunavanje se koristi i do 204 kriterijuma, informacije prikupljane na legalan i regularan način, veb-sajtovi i analizirani zakoni i regulacije. Identifikovano je 60 rajeve, i dodatno još trinaest novih država: Bocvana, Gana, Gvatemala i San Marino, Kanada, Danska, Francuska, Nemačka, Indija, Japan, Koreja i Španija. U 2013. godini dodato je još devet zemalja, od kojih su dve izabrane na osnovu indikacija o tajnosti podataka koju su nudile (Dominikanska Republika i Novi Zeland), a ostalih sedam su Australija, Norveška, Brazil, Švedska, Rusija, Saudijska Arabija i Južna Afrika. U 2015. godini šest zemalja je dodato zbog njihovog učešća na globalnom tržištu ofšor finansijskih usluga u top 40 (Kina, Finska, Meksiko, Tajvan, Venecuela, Turska). Sedam zemalja je dodato zbog ambicija koje su imale za stvaranje poreskog raja: Bolivija, Čile, Gambija, Makedonija, Crna Gora, Paragvaj, Tanzanija.

Izbor indikatora je subjektivan, KAO NPR: da li država omogućava bankarsku tajnost? Da li postoji javni registar fondova? Da li postoji ažurirana baza podataka? Da li su baš sve kompanije obavezne da objavljuju podatke za ove izveštaje? Da li državljani jedne zemlje moraju da prijave informacije o porezima nedržavljanima? Da li oni koji prave bazu koriste neku bazu koja obuhvata sve poreske obveznike? Da li države daju kredite za strana poreska plaćanja? Da li dozvoljava da fondovi i kompanije imaju klauzule koje će pomoći u izbegavanju poreza? Da li je

nadležnost u skladu sa preporukama FATF (Financial Action Task Force – organizacija zadužena za sprečavanje pranja novca) Da li učestvuje u multilateralnoj razmeni informacija? Da li ima najmanje 53 bilateralnih sporazuma ili je deo OECD konvencije? Da li je ratifikovala tj.potvrdila pet najrelevantnijih sporazuma o finansijskoj transparentiji? Da li učestvuje i sarađuje sa drugim državama u vezi sa pranjem novca i drugim kriminalnim problemima?

U nastavku su prikazane zemlje prema indeksu finansijske tajnosti.

Tabela 3. Prikaz indeksa FSI za 2015.godinu

Rang	Nadležnost	Vrednost indeksa	Stepen tajnosti	Globalna skala
1.	Švajcarska	1.466,1	73	5,625
2.	Hong Kong	1.259,4	72	3,842
3.	SAD	1.254,8	60	19,603
4.	Singapur	1.147,1	69	4,280
5.	Kajmanska ostrva	1.013,2	65	4,857
6.	Luksemburg	817,0	55	11,630
7.	Liban	760,2	79	0,377
8.	Nemačka	701,9	56	6,026
9.	Bahrein	471,4	74	0,164
10.	UAE (Dubai)	440,8	77	0,085
11.	Makao	420,2	70	0,188
12.	Japan	418,4	58	1,062
13.	Panama	415,7	72	0,132
14.	Maršalska ostrva	405,6	79	0,053
15.	Ujedinjeno Kraljevstvo	380,2	41	17,394
16.	Džerzi	354,0	65	0,216
17.	Gernzi	339,4	64	0,231
18.	Malezija	338,7	75	0,050
19.	Turska	320,9	64	0,182
20.	Kina	312,2	54	0,743
37.	Irska	187,4	40	2,313
43.	Saudijska Arabija	163,9	61	0,037
73.	Slovačka	60,1	50	0,011
74.	Makedonija	59,5	66	0,001
83.	Danska	38,2	31	0,219
88.	Slovenija	22,5	34	0,019
*	Crna Gora	-	(60-68)	0,001

Izvor: Indeks finansijske tajnosti za 2015. godinu

Zaključak

Fizička i pravna lica biraju zemlju sa povoljnim fiskalnim sistemom kako bi platili manje poreza – odlučuju se za poreski raj. Poreski rajevi su sve prisutniji od početka prošlog veka, kada su kompanije i bogati pojedinci ostvarili veći profit i kapital transferom imovine i celokupnog poslovanja u ove zemlje. Danas su to zemlje gde su poreske stope vrlo niske ili su 0%, a procedura veoma jednostavna. Razlozi za formiranje ofšor kompanije su manji troškovi, lakše podizanje novca, lako prebacivanje na druge tekuće račune, olakšana kupovina preduzeća, trgovina robom i uslugama itd. U celom sistemu postoje i ofšor banke, koje posluju u ofšor zemljama i nude usluge privatnosti i diskreciju klijenata i tajnost poslovanja na bankarskim računima u drugim ofšor državama.

Danas Indeks finansijske tajnosti (Financial Secrecy Index) ocenjuje države prema tajnosti podataka i finansijskoj aktivnosti. Problemi poreske evazije su mnogo veći od samog izbegavanja plaćanja poreza. Sistem se korumpira i narušava tržište i investicije, izbegava finansijska regulativa, dešavaju pronevere, podmićivanja i pranje novca. Problemi izbegavanja plaćanja poreza pogađa građane kako bogatih, tako i siromašnih zemalja.

Rezultati istraživanja su pokazali da su porezi sastavni i neizostavni deo javnih finansija i istovremeno najzastupljeniji javni prihod. Porezi na profit i dohodak, su najčešći oblici poreza, i obuhvaćeni analizom indeksa plaćanja poreza i indeksa finansijske tajnosti. Rezultati analize i poređenja podataka, u nekoliko proteklih godina, pokazuju da se određeni regioni i države visoko kotiraju. U analiziranom periodu Centralna Azija i Istočna Evropa su se najviše reformisale. Region koji sve vreme ima loše uslove plaćanja poreza je Afrika, premda se uočava napredak. Vreme potrebno za popunjavanje i podnošenje prijave je sve kraće, zahvaljujući uvođenju novih računovodstvenih softvera i mogućnosti elektronske prijave. Bliski Istok se za plaćanje poreza najbolje rangira, ali se sa druge strane nalazi na dnu liste povraćaja poreza. Analizirajući pojedinačne zemlje sa aspekta indeksa plaćanja poreza, uočava se da Ujedinjeni Arapski Emirati već dugi niz godina zauzimaju prvo mesto i prate trend poreskih reformi na Bliskom Istoku. Dubai se nalazi na desetom mestu prema indeksu finansijske tajnosti i domaćin je važnih ofšor finansijskih centara. Hong Kong je na trećem i drugom mestu prema analiziranim indeksima. Profit koji je ostvaren u inostranstvu, nije predmet oporezivanja u Hong Kongu, te je ova država jedan od najbrže rastućih poreskih rajeva današnjice koja nudi razne ofšor usluge, izbegavanje poreza, bekstvo od kineske devizne kontrole i različite

oblike finansijske tajnsoti. Bahrein je jedna od prvih deset država gde je plaćanje poreza najjednostavnije, dok se na listi indeksa finansijske tajnsoti se nalazi na devetom mestu. Švajcarska je i danas najpoznatiji poreski raj u svetu. Ipak, se obavezala da pruži određene informacije o svojim klijentima, ali i dalje pruža ogromnu finansijsku tajnost i obuhvata najveći deo tržišta finansijskih usluga u svetu. Makedonija je najbolje rangirana zemlja – od zemalja okruženja, na listi plaćanja poreza i zauzima deveto mest. Srbija se, još uvek, ne nalazi na listi finansijske tajnsoti.

Zemlje postaju poreski raje, zahvaljujući politici niskih poreza koja vlada u njima. Ipak su neke države potpisale sporazume o transparentnosti, razmeni informacija o poreskim obveznicima, a neke su na putu da to učine. U toku globalne reforme poreskog sistema mnoge zemlje se odlučuju da pojednostave taj proces, što čine uvođenjem elektronske prijave i plaćanja poreza. Naravno, osim ovoga, potrebno je izvršiti i izmene zakona. Neophodno je intenzivirati razmenu informacija, zaključivanje sporazuma o saradnji između država i institucija, jednom rečju povećati kooperativnost i konkurentnost javnih finansija.

Literatura

1. Fijat, LJ. (2013). Problematika pranja novca – odgovornost finansijskih institucija. *Međunarodna politika*, 2, 185–204.
2. Đorđević, D. & Ignjatijević, S. (2013), *Javne finansije – Fiskalna ekonomija i menadžment javnog sektora*, Novi Sad: Univerzitet Privredna akademija.
3. Ignjatijević, S., Janjetović, R. & Aničić, A. (2016). Uslovi poslovanja u Republici Srbiji i rizici u međunarodnom poslovanju. *Oditor – časopis za Menadžment, finansije i pravo*, (3), 7-20.
4. Milojević, I., Ignjatijević, S. & Đorđević, D. (2016). Investiciona analiza faktora ekonomskog rasta Republike Srbije. *Ekonomika poljoprivrede*, 63(4), 1205-1218.
5. Masciandaro, D. (2017). *Global financial crime: terrorism, money laundering and offshore centres*. Taylor & Francis.
6. Raičević B. (2005). *Javne finansije*, Beograd: Ekonomski fakultet u Beogradu.

7. Raičević, B., Ignjatijević, S. & Milojević, I. (2016). Finansijska analiza uticaja stranih direktnih investicija na ekonomski rast zemalja u razvoju. *Ekonomika poljoprivrede*, 63(2), 649-663.
8. <http://www.financialsecrecyindex.com/database/j1980320.xml>
9. <http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/Bahrain.pdf>
10. <http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/HongKong.pdf>
11. <http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/Singapore.pdf>
12. <http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/Switzerland.pdf>
13. http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/UnitedArabEmirates_Dubai.pdf
14. <http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/USA.pdf>
15. <http://www.pwc.com/>
16. <https://www.off-shore.net/>

COMPARATIVE ANALYSIS OF TAX PAYMENT AND FINANCIAL SECRECY INDEX

Abstract

The subject of the research is the analysis of the tax and financial secrecy index in the world, the countries of the region and Serbia, with the aim to gain new insights about the advantages and disadvantages of tax practice in the world. The research includes developed and developing countries, the progress they have achieved, and the ranking on the world's list. The paper presents how the tax systems of certain countries are organized, which procedures are respected when paying different taxes and which countries have the characteristics of tax paradise. The results of the survey indicate that in the countries of South America it takes most time to fill in applications, prepare documentation and pay taxes. Tax systems work best in developed countries. Due to very high tax rates and complicated tax payment procedures, tax havens occur. Finally, on the basis of the

conducted research, the paper points to the necessity of changes in tax systems around the world, and the application of new techniques and technologies in their functioning.

Keywords: *tax payments, tax paradise, financial secrecy index*